

Johannes Blanksma, de koppige klokkenluider (2)

Het Friese stamboek gooide kritische last post met steun van de leden buitenboord

De onvrede groeide. De Friese koeien werden steeds kleiner en kregen problemen met de benen.

Johannes Blanksma zag zijn eigen rijzige koeien (zonder Ademabloed) matig gehonoreerd. Zijn reactie kreeg een dramatisch vervolg. De reconstructie van een unieke actie binnen het Friese stamboek.

Sinds hij bijna de enige was die de Adema 197-lijn negeerde, ging Johannes Blanksma niet meer met zijn stieren naar de keuring. Hij was allang blij wanneer ze 70 punten kregen van de stamboekinspecteur en hij wist dat hij bij de provinciale keuring in Leeuwarden te maken zou krijgen met leden van het FRS-bestuur in de jury. Toen hij toch eens een poging waagde, liet de stier als het ware luidkeels zijn ongenoegen horen. Het resultaat: de stier moest uit de ring verwijderd worden.

Blanksma ging natuurlijk wel kijken op de districtskeuringen en de centrale keuring in Leeuwarden. Die van 1955 leek hem gelijk te geven in zijn kritische blik op de fokkerijtrend, die tot gevolg had gehad dat nu alle stieren rechtstreekse nakomelingen waren van Adema 197. Het Friesch Dagblad rept in de reportage van de matige gang van de stieren: 'Het was soms geen gezicht, hoe ze hun poten al wankelend ergens op de baan plaatsten.'

Maar ach, hier ging het nog om een lekenverslaggever. De mening van de intussen 72-jarige oud-inspecteur van het FRS Jan van der Weide in het Friesch Landbouwwaard zette meer zoden aan de dijk. Hij schreef ondermeer: 'Er komt nogal eens een zwakke stand en gang voor; dit laatste viel mij tijdens het defilé op. Er zijn te veel stieren met fouten in de spronggewrichten. Deze zijn soms te steil, vaak open en zwak en dit onderdeel vraagt mijns inziens ook onze speciale aandacht.'

Gesteund in zijn overtuiging en gewapend met deze citaten toog Johannes Blanksma op zaterdag 9 juli 1955 – met zeventig collega's – naar de jaarlijkse FRS-vergadering in de Harmonie in Leeuwarden. Het propagandaplan van het stamboek vormde het hoofdbestanddeel en dat verschafte Blanksma een mooie gelegenheid het bestuur te vragen naar het beleid ten aanzien van erfelijke gebreken. Het werd een verhitte discussie tussen voorzitter Jan Wassenaar en de boer uit Pingjum, die tenslotte bij motie vroeg om de export van Fries stamboekvee met erfelijke gebreken, inclusief gladde tong en roodbontfactor, niet meer toe te staan.

Secretaris Jaap Dijkstra kwam zijn voorzitter te hulp: het vooropstellen van eventuele afwijkingen ten koste van aanwezige goede eigenschappen was niet aan de orde. Dijkstra achtte de tijd nog niet rijp om nu al conclusies te trekken omtrent erfelijke gebreken, omdat er nog diverse onderzoeken – bijvoorbeeld bij een aantal vooraanstaande fokbedrijven in combinatie met de

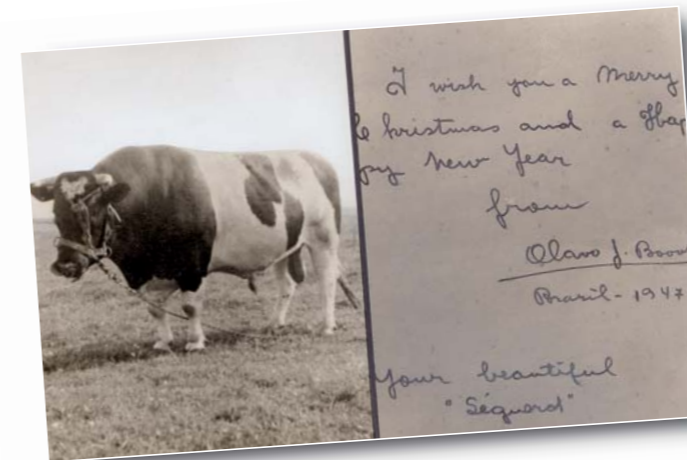
Gezondheidsdienst – gaande waren. Blanksma toonde zich allernuist overtuigd, maar zijn voorstel kreeg geen enkele bijval. De officiële notulen lieten het daarbij, maar de Leeuwarder Courant meldde dat Blanksma tijdens de rondvraag nog eens de kwestie van 'het meest gewenste type' in verband bracht met het voorkomen van afwijkingen. Daarmee 'raakte het geduld van de voorzitter uitgeput en werd de heer Blanksma verzocht de zaal te verlaten'.

Blik in de stal

Op het bedrijf Vinea Domini werd intussen voortgebouwd aan de melkveestapel. Na vader Admiraal, de zoon van Deijne Optimist, zoon Siguerd en kleinzoon Siguerd 2 werden drie van diens zoons ingezet, stuk voor stuk uit bejaarde stammoeders, die hun duurzaamheid hadden bewezen. Vinea Siguerd 19 Botermijn, Vinea Siguerd 25 Victor en Vinea Siguerd 26 Optimist leverden de lichte koeien die in 1955 op een gemiddelde leeftijd van vier jaar werden gepresenteerd aan de FRS-inspecteur. De cijfers geven inzicht in het beeld van de koeien. In doorsnee produceerden ze als vaars – twee jaar en drie maanden bij afkalven – 3401 kilo melk met 4,21 procent vet in 297 melkdagen. De inspectie resulteerde bij acht koeien van de lichte '51-52 gemiddeld in ruim 78 punten voor de koeien, terwijl de uiers met 16,75 punten werden gehonoreerd. Geen opzienbarende uitslagen, maar de gemiddelde kruishoogte van 132,6 cm was wel opmerkelijk. Want twee jaar later kreeg het FRS-bestuur een rapport onder ogen, waaruit bleek dat de helft van de afgekeurde koeien absoluut te klein was. Men was 'ontsteld.' In 1958 werd besloten dat koeien die geen kruishoogte van 125 cm hadden buiten het stamboek moesten blijven. Stiermoeders moesten 126 cm 'groot' zijn.

Blanksma koesterde zijn oude koeien. Jeltje 224 werd in december 1953 als vijftienjarige gefotografeerd voor de boerderij als droogstaande koe. '750 kg bruto' noteerde Blanksma op de

Jeltje 224, als 15-jarige, de moeder van de laatste in het FRS ingeschreven koe

Johannes Blanksma onderhield goede relaties met Zuid-Amerikaanse stagiairs, getuige deze kerstwens met de foto van Siguerd 2

achterzijde van de foto van de koe, die aan het begin van de lactatie dochter Vinea Jeltje 327 had gegeven. Ze werd eind 1955 gekeurd met slechts 74 punten en een 16-uier en produceerde als vaars maar 2500 kg melk in 276 dagen. Zij zou, zo blijkt achteraf, op 14 december 1955 de allerlaatste ingeschreven koe van stal Blanksma in het FRS zijn. Een triest einde aan een indrukwekkende reeks van meer dan zeventig jaren...

Op het matje geroepen

Misschien was dat inspectiebezoek wel de druppel die de emmer deed overlopen bij Blanksma. Onder meer via de zonen van Zuid-Amerikaanse industriëlen, die bij hem het boeren leerden en vaak onder de indruk waren van zijn fokkerijinzichten, had hij goede contacten in landen als Ecuador, Brazilië en Argentinië, interessante importlanden voor Fries stamboekvee. Begin 1956 kreeg hij de stagiair Arata Dell'Epiane zo ver om zijn visie op de 'moderne' Friese fokkerij en de houding van het stamboek ten opzichte van de (erfelijke) gebreken te melden aan Pablo Hermann, een invloedrijke bestuurder bij het stamboek in Argentinië. Met de Spaanse brief gingen knipsels mee, bijvoorbeeld met uittalingen van oud-inspecteur Jan van der Weide, waarvan de meest kritische zinsneden dik waren onderstreept. Helemaal van harte ging het schrijven van de jonge stagiair niet, want hij zag zijn eigen positie bij terugkeer in zijn vaderland niet graag in het geding komen. Maar Blanksma beloofde hem alle verantwoordelijkheid op zich te nemen.

In de brieven naar Zuid-Amerika werd gerept van 'de oorlog van Blanksma en nog enkele Friese en Noord-Hollandse fokkers tegen het FRS', hun verzet tegen 'het vleziger type met zwakkere en veel kortere benen, dat zich steeds verder van het gewone melktype verwijderd.' 'In één woord: zij wijzen Adema volkomen af.' De problemen in eigen land werden dramatisch omschreven: de gedegenereerde geboorten kenmerkten zich door roodbonten, bulldogkalveren, geamputeerde kalveren, dieren zonder klauwen, zonder haar en – 'wat het FRS normaal vindt' – gladde ton-

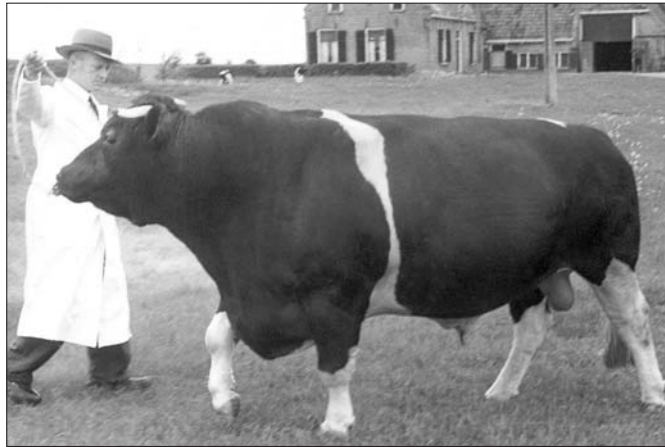
gen. Het FRS zou bewust geen ruchtbaarheid aan al deze zaken willen geven, omdat het de export in gevaar zou brengen. Blanksma gaf ook nog even aan op zijn bedrijf, 'na herhaalde proeven', meer dan zeventig dieren te hebben afgemaakt om weer vrij van Adema en degeneratie te kunnen worden.

De brief veroorzaakte grote verwarring bij de Zuid-Amerikaanse afnemers, die uiteraard bij het Friese stamboek informeerden naar de status. De eerste reactie ging richting afzender: Johannes Blanksma werd opgeroepen de avond van de 28e februari 1956 op de bestuursvergadering van het FRS te verschijnen. Aanvankelijk wuifde hij het voorstel weg, maar toen hem duidelijk werd dat hem een royement boven het hoofd hing, verscheen hij toch: strijdvaardig als altijd. De bestuursleden hadden zich even kunnen voorbereiden, ze waren al tot de conclusie gekomen dat in zijn beweringen ongetwijfeld een kern van waarheid zat en dat hij nauwelijks op onwaarheden te betrappen was geweest, maar dat hij met het schrijven van de brieven naar het buitenland echt over de schreef was gegaan. Juridisch adviseur jonkheer Anton Stoop had al aangegeven dat Blanksma het belang van het stamboek zozeer had aangetast dat men hem zonder meer zou kunnen royeren, als men dat wilde. Maar hij waarschuwde wel voor eventuele gerechtelijke stappen, die Blanksma zou kunnen ondernemen.

Maaike 135, als tienjarige opgenomen in de Friese keurcollectie 1949 in Leeuwarden, fungeerde jarenlang als visitekaartje

Niet alle bestuursleden van het FRS zullen zich even behaaglijk hebben gevoeld, die avond. Sommigen stelden zich onverbidde-lijk op, anderen dachten aan een tweede kans. Het bestuur stond uit voorzitter Jan Wassenaar, vice-voorzitter Jan Sikma en verder Ids Boersma, Jan Faber, Acronius Hettinga, Kees Hornstra en ook Andries Smeding, de fokker van Deijne Optimist. Het lag voor de hand dat Smeding bemiddeling suggereerde, maar de discussie tussen Wassenaar en Blanksma kende al snel harde kanten, zeker toen de voorzitter nog even de verdiensten van grootvader Johannes Lieuwes Blanksma in herinnering riep.

Johannes Blanksma toonde, enkele weken nadat hij was geroyeerd als FRS-lid, in eigen stijl de fokstier Vinea Siguerd 26 Optimist

De kleinzoon gaf toe de gewraakte correspondentie op touw te hebben gezet en ook dat het Friese stamboek daardoor schade zou oplopen. 'Maar', zo vroeg hij, 'weet u wel wat voor schade u mij hebt berokkend door mijn koeien steeds veel te weinig punten te geven?'

Natuurlijk werd men het niet eens over de taxatie van de erfelijke gebreken. Blanksma zei het als zijn plicht te zien zijn vrees naar buiten te brengen, Wassenaar bleef hameren op het nadeel dat hij daarmee al zijn collega's berokkende. Daarvoor had Blanksma ook wel enig begrip, maar toen hem werd gevraagd hoe hij eventueel 'dit kwaad dacht te achterhalen', kwam hij met een onverwachte reactie. Hij wilde het pas verschenen – en zeer kritische – rapport van de zware commissie Erfelijke gebreken (van het ministerie van Landbouw) naar het buitenland zenden. Een citaat uit het rapport: 'Wanneer men niet tijdig rekening houdt met de erfelijke gebreken – die in feite belangrijker zijn dan het aantal afwijkende kalveren zou doen verwachten – kan het aantal afwijkende dieren zeer sterk toenemen.'

Deze reactie maakte het FRS-bestuur niet milder. Het besloot tot royement, waarbij Blanksma nog enkele maanden de tijd kreeg zijn dieren als volbloed stamboeksters te verkopen. Op 1 maart 1956 kreeg Johannes Blanksma het aangetekende stuk door de postbode overhandigd.

De reactie

Natuurlijk was hij het niet eens met de beslissing. Hij beriep zich op het recht zich tijdens een openbare algemene ledenvergadering te verdedigen. Hij wendde zich tot de advocaat Anton Stoop om als zijn juridisch adviseur op te treden. Die kon moeilijk instemmen, maar wel deed hij bij het stamboekbestuur – dat hij immers al adviseerde – het voorstel nog een bemiddelingspoging te wagen.

Er gloorde derhalve weer enige hoop op een redelijke afloop, tot Blanksma in de Leeuwarder Courant een ingezonden brief schreef, waarin hij het FRS van struisvogelpolitiek betichtte. Nog voor hij in het buitenland bekendheid had gegeven aan de erfelijke gebreken, deed het FRS dat al door het verzonden vee. 'In publiciteit is men mij ver voorbij', aldus de cynische Blanksma. 'Wanneer het FRS zulke vee laat exporteren en in mijn activiteit aanleiding vindt mij uit het stamboek te wippen, dan ziet het er allesbehalve rooskleurig uit met de kwaliteit van de veefokkerij.' Bovendien: 'Het is niet moeilijk de ondergang van de Friese veefokkerij te voorspellen.'

In een van de exportnummers van het tijdschrift De Friese Vee-

fokkerij – dat op het punt stond een flinke subsidie van het FRS te krijgen – adverteerde Johannes Blanksma met drie pagina's. Hierin stond de ingekleurde foto van de Adriaandochter Maaïke 135, die in 1947 deel had uitgemaakt van de Friese keurcollectie op de landbouwtentoonstelling in Leeuwarden, en de annonce vermeldde in vele talen: 'VRIJ van Ademabloed, VRIJ van degeneratie inclusief gladde tong, VRIJ van de recessieve roodfactor en zwarte tong. Alle vee wordt na drie à vier maanden melkvrij opgefokt. Sterk, robuust vee met adel en een lange levensduur. Veterinaire test van alle stieren: goede kwaliteit sperma, geen afwijkingen. Verervingsrapport stieren: productie goed tot zeer goed, exterieur zeer goed. Kom en overtuig u van de waarheid. Koop enkel vee dat zich heeft bewezen.'

De suggestie in de advertentie was duidelijk en daarmee maakte hij zich bij de meeste collega-fokkers niet populairder. Datzelfde gold toen hij op de eerste districtsstierenkeuringen begin april 1956 – in het 'eigen' Witmarsum, Franeker en Winsum – met een camera verscheen om stieren met een afwijkende stand of gang nauwlettend te filmen. Landbouwredacteur Jildert Sudema van de Leeuwarder Courant omschreef het treffend: 'Met een niet te verbeteren precisie mikt hij op het ogenblik zijn laatste ruiten in.' Het behoeft geen betoog dat het bemiddelingsvoorstel van jonkheer Anton Stoop in zo'n sfeer geen kans van slagen had.

Definitief oordeel

De LC kopte op zaterdag 21 april 1956: '600 fokkers naar duel FRS en J. C. Blanksma'. De vergadering was besloten, maar al snel werd de uitslag 's middags bekend. Het verloop was voorspelbaar. Secretaris Jaap Dijkstra gaf zijn overzicht van de gebeurtenissen en Johannes Blanksma tekende aan dat hij eigenlijk veel te weinig ruimte had gekregen om zijn verhaal te vertellen. Hij had een stapel documenten bij zich die zijn houding moesten rechtvaardigen. Hij verzocht een speciale commissie van onderzoek in het leven te roepen. Een deel van de boeren in de zaal hoorde Blanksma met enig begrip aan, maar was totaal uit het veld geslagen toen ambtenaar in algemene dienst Ab Nubé (die veel later nog secretaris van het FRS zou worden) werd gevraagd de lantaarnplaatjes te projecteren waarop de brieven (met vertaling) en de krantenknipsels verschenen, die naar Zuid-Amerika waren verzonden.

Enkele leden gaven uiting aan hun 'verbijstering', anderen zagen het 'prachtige werk van de Friese fokkers' omver getrapt en een enkeling drong aan op clementie wanneer Blanksma diep door het stof wilde gaan. Toen kwam Hendrik Jepma van Mantgum, wiens kampioensstier Pietje's Eduard ook al eens werd gefotografeerd door Blanksma, met de opmerking dat de openbare keuringen aantoonde dat het met de kwaliteit van

600 fokkers naar duel tussen FRS en J. C. Blanksma

Onder enorme belangstelling van de fokkers is vanmorgen in de Harmonie te Leeuwarden een buitengewone algemene vergadering van het Friesch Rundvee-Stamboek gehouden. Deze vergadering had een besloten karakter als enig punt stond op de agenda het beroep van de heer J. C. Blanksma op de algemene vergadering, waarbij hij in verzet komt tegen zijn schrapping door het bestuur als lid van het Stamboek. In zijn actie voor een andere fokrichting in het F.R.S. is de heer Blanksma naar het oordeel van het bestuur tegen de belangen van het Stamboek ingegaan. Met name in het buitenland heeft de heer Blanksma ideeën verspreid, die de export van stamboekvee afbreuk zouden kunnen doen.

De vergadering, die gehouden werd in de grote zaal van de Harmonie, trok ruim 600 leden. Dat aantal werd slechts overtroffen door het bezoek op de algemene vergadering, enkele jaren geleden, waarin het Stamboek besloot tot de aankoop van hotel Spoorzicht.

De Leeuwarder Courant kon de vergadering in de editie van 21 april 1956 nog net 'meenemen'

De opstelling van het vee tijdens de tentoonstelling van 'degeneratievrij fokvee van het origineel zwartbont Fries type' op 5 oktober 1956

de benen wel meeviel. Laatste spreker was Haije Nicolay uit Swichum, veehandelaar en keuterboer met kampioenskoeien. Hij gaf zijn afschuw in zeer krachtige termen te kennen, aldus de officiële lezing. Homme Siebenga, vroeger boer in Grouw, nu wonend in Lelystad, herinnert zich nog heel goed het grove taalgebruik.

Voorzitter Jan Wassenaar achtte Blanksma een verbitterd man die tot dwaze dingen was gekomen en vond dat er – zeker na de reactie in de LC – weinig reden tot bemiddeling meer was. Er bleken dan ook maar 25 leden voor een laatste poging te zijn, zodat het bestuur in het besluit tot royement in overgrote meerderheid werd gesteund. Andries Osinga, toen boer in Pingjum en nu wonend in Dronrijp, staat nog heel helder voor de geest dat vrijwel iedereen een katterig gevoel overhield aan deze vergadering. Men beseftte dat er vrijwel geen andere uitslag mogelijk was.

Het Nieuwsblad van het Noorden voorspelde direct na de vergadering dat 'deze geschiedenis haar einde nog niet bereikt heeft'. Want: 'Misschien zal men van deze eenling onder de veefokkers, van wiens beroepskennis men algemeen overtuigd is, nog wel eens opnieuw horen.'

Keuring aan de kust

Was de koppige klokkenluider van 't Strand inderdaad verbitterd? Dat leek mee te vallen, hij zon op oplossingen. Hij diende zich aan als 'begunstiger' van het FRS en deed een poging zijn dieren op naam van een collega binnen het stamboek te houden. Beide pogingen mislukten. Een aanvraag voor het lidmaatschap van het NRS leverde (natuurlijk) niets op en dus restte Blanksma niets anders dan een eigen stamboek op te richten. De nummering van de laatste opgenomen koe en stier zette hij voort en op de geboortebewijzen van de kalveren streepte hij het voorvoegsel 'Friesch' uitdrukkelijk door.

In de eerste week van oktober 1956 werden traditioneel in Leeuwarden en Sneek respectievelijk de stierenkeuring en de productiekeuring gehouden. Hij diende zich aan als deelnemer aan de koeienkeuring, die onder het motto 'Productie, sierlijkheid en kracht' veel belangstelling trok. Maar Blanksma werd met zijn vee geweigerd, het waren geen stamboekdieren meer. Dus besloot hij bij de boerderij aan de kust van het IJsselmeer een

eigen keuring te houden. Achter opgestapelde strobalen tegen de koude westenwind stonden 36 koeien en pinken opgesteld, ingedeeld volgens de rubrieken zoals die de vorige dag in Sneek golden. De NCRV-radio besteedde aandacht aan de keuring, waar men voor f 1,25 een gestencilde boekje met gegevens kon kopen. Onder aanvoering van de 17-jarige Maaïke 134 – in de ererubriek met minstens 60.000 kg melk – stonden ze aan de balie, en Blanksma gaf zo nu en dan een kleine show. Hij was dan gehuld in een witte jas, die hij had bemachtigd op de Royal Show in Engeland. Circa tachtig bezoekers kon hij verwelkomen en volgens de Leeuwarder Courant was het vee niet bijzonder getoiletteerd. 'Het is meer van het ouderwetse Friese type melkkoel, dat indertijd met een hoog punten-

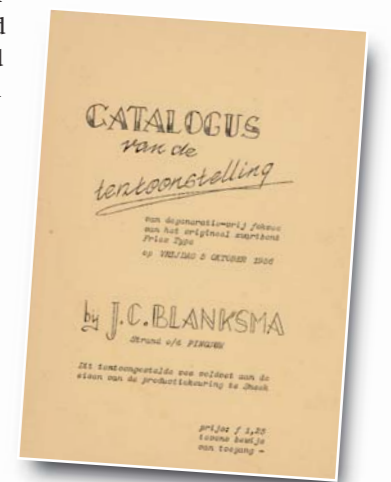
aantal in het FRS stond ingeschreven. Het mist echter die adel, welke het vee op de productiekeuring kenmerkte. Enkele dieren bleken uitstekende gangen te hebben.' Een opmerkelijk testimonium van redacteur Jildert Sudema, die zich overigens altijd wars toonde van inhoudelijke mededelingen over het koeienexterieur. Hij zette vraagtekens bij de kwalificatie 'degeneratievrij', want ooit – zo redeneerde hij – zou er FRS-bloed in het veebeslag gepompt moeten worden. 'Een dan verliest de pretentie zijn bestaansgrond.'

De nabije toekomst zou leren dat Blanksma problemen van geheel andere aard en proporties wachtten.

Reimer Strikwerda

In de volgende editie van Veeteelt deel 3:

Tegenslagen brachten gedupeerde boer tot bijzondere initiatieven.

Het gestencilde boekje, dat tevens gold als bewijs van toegang